

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 226 (1123)

1979 чылдың сентябрь 28, пятница

1925 чылда үзүлгөсүз төгүлгөсү

НОМЧУКЧУНУҢ КҮЗЕЛИН БАРЫМДАЛААР

1980 чылдын солуннарынга болгаш журналдарыга паралага чагыдылганы эгелээш, ай чоокшулаан. Республиканың болгаш районнарың «Союзпечать» агентилелдери номчукчуларга оларның чагыдылганы дээш мун-мун рубльдин квантицияларын бо аразында үлөп, тараткан.

Сентябрының ийги оюнуңун түннели-биле алдырга, номчукчулар 120 муң ажыг экземпляр төп журналдарны болгаш солуннарын чагыткан. Төп солуннар болгаш журналдар-биле чергелештир республиканың «Тувинская правда», «Шын», «Тываның аныктыгы», «Молодежь Тывы» солуннарының болгаш «Агитаторун» «Блокнотун» база районнар солуннарының чагыдылганы багай эвес эгелээш. Келер чылдын паралага чагыдылганын чогуур үезинде, белик деңгээлге эрттирер дээш төп «Союзпечать» агентилелдинде эгелээш, оон районнарда салбырларында чедир база харылзаа ажылдакчылары улуг көдүрүшкүнүнүг ажылдап турар.

Делегейде совет кижилер эң хөйүн номчукчуларлар. Бистин чуртувуста сөөлүг оң чылда солуннарың тиражи ийи катап, а журналдарың үш катап өскөн. Номчукчуларның чүгле чагыткан чагыдылгаларының бир эгда паралаар тиражи 334 миллион экземпляр. Ангы-ангы солуннар, журналдар чагыдып албаан өг-бүлени ам тывары берге. Ооң тодаргай чижээн дыка ыравайын, республика найсымалындан-на көрүп болур. Кызыл хоорайның чурттакчылары бо 1979 чылда мун кижиге онааштыр 1320 экземпляр солуннарың журналдарың чагыдып алган номчукчуларлар. Ол ышкаш Каа-Хем, Бин-Хем, Монгуш-Тайга, Таңды районнарың чурттакчылары сөөлүг беш, алды чылдарың дүргүзүндө мурунку турганындан ыракта хөй чагыдылгаларың болган. Бо дээрге совет кижилерге паралаганы агаар, суг-биле дөмей керектиг апарганың херечизи-дир.

Хоорайларның, суурларның чурттакчылары библиотекаларга болгаш культура чырыдышкынының өске-даа албан черлеринге баргаш, тураланы солуннарың, журналдарың номчуп болур. Чүге дээрге ол черлер чугула чагыдылгаларың чыл бүрүдө кылып, дее-дараалаштыр көктөп турар.

Келер чылдын паралага чагыдылганының үезинде экземпляр солун азы журнал бүрүзү өзүлүг номчукчузун тышкан турарың кичээгейин угландырар керек. Номчукчулар хергелээвин солуну азы журналды аңаа сугасас. Хамыктың мурунда ооң күзелин кол барымдаалаар.

Республикада паралаганың хөй-инти тардыкчылары нинтизи-биле 1300 ажыг кижиге. Олар ССРЭ-ниң харылзаа министриниң чагыдылга кампаниязының үезинде номчукчуларның кандыг солуну, журналды чагыдып алыксаар күзелни оңаа барымдаалаар дээш айтышкынын өзүлүг ажылдап турарлар. Чер-черде партия организациялары паралага чагыдылганың улуг кичээгейин салып турар. Чижээ, Бин-Хем районда «Союзпечать» агентилелиниң салбыры (начальниги Н. Дьячук) чагыдылга эгелээриниң ырак мурунда-ла районнуң харылзаа ажылдакчыларын, паралаганың хөй-инти тардыкчыларын чыгылдырып, тайылбыр ажылып чоруткан. СЭКП райкомунун пропаганда болгаш агитация килдизи бо ажылды боттуп үдүртүп, башкарган. Чагыдылга кампаниязының ажылыңе Кызыл хоорайның партия организациялары база оңаа кичээгейин салган.

Кызыл хоорайның «Союзпечать» агентилелинде бухгалтер Ульяна Скрипенченко чангыс коллективке 25 инструктор Елизавета Шадрина 20 ажыг чыл дүргүзүндө ажылдап, онаашкан ажыл-херезиниң өзүлүг-ла мастерлерин апарганнар. Хоорайда паралаганың хөй-инти тардыкчылары 450 кижиге ажылдап, келер чылда паралага чагыдылганы эгелээри билек. «Союзпечать» агентилелиңе кээп эгелээш. Үстүндө адааныңыс дүржүлгалыг эштер оларны хүн-бүрү оң-оңу-биле үдүлгөп аң, шудургу ажылдап турар. Эт комбинатында паралаганың хөй-инти тардыкчызы Л. Шоланова, № 3 АТБ-де Р. Домрачева болгаш пассажирлер АТБ-зинде Н. Вархушева олар паралага чагыдылганың илпектей чорууду турар.

Келер чылдын солуннарың болгаш журналдарыңга чагыдылга ноябрь 1-де доостур. Ынчангаш номчукчулар кандыг солуну азы журналды чагыдып алыксаар күзелни кол барымдаалап тургаш, бо чугула кампанияны организастыг, белик деңгээлге эрттирери чугула. Чер-черде партия, организациялары албан черлеринге керектиг чагыдылгалардан өске чүдүлдер турбазың дээш контрольду күш-тедирер керек.

Бистин республиканың чамдык малчынары, тараажылары, аңчылары суурлардан ырак-узак тургаларда чурттан турар болгай. Ынчангаш паралаганың хөй-инти тардыкчылары, почтачылар ол кижилерге чедип, ажылының азын-биле оларның күзетини солуннар, журналдарың чогуур үезинде чагытырарының хемчеглерин алыр. Ырак-узак черлерде малчынарже баар почтачыларга, паралаганың хөй-инти тардыкчыларыңга атыулагы үндүрүп бээрине чер-черде партия, профсоюздел организациялары дузалажыр, оларның ажылын контрольга алыр жүрүлүг.

КУЖУН, ДЕМИН КАТТЫШТЫРГАШ

«Торгамыг» совхозун Чооз хойжу бригаданың ажыл-ижи микталды. Чоозта чаа ооң девискээринде олар-белчирлерин, сизги, көк сула тараан шолдерин эргидиңс.

Чынар 16 кыштагың өлзөн кыптарган, агар септелгезин кылып алган. Монгуш Дуңгар-оол, Куулар Самат-оол, Бардан Киюор, Донгак Бады-Суур оларның кыжың отулар ыяжын дүжүрүп алганын, турлаг-контарын кышка шүүт белини көргөш, сетканың ланды.

Чөккөй өөрүңү өмүзүңдөң бузурелдин чугаалады. — Мал чым-даа белеткээрде, өдөк-кышта-даа кылдыр да, септелге-даа чорударла чагыс кижиге, демин кыла калптар улус-ла болгай— деп, хойжу бригаданың бригадирин Даш-оол Кочук хөөрдү.

Шынар-ла, сула, сизги тараан шөлүгө улуг ажылдар кылдыңган. Сугтаралда, ашталга дээш өске-даа ажылдарың малчынар боттары демаскын алган, бүдүргөңер. Чайгы үеде олар сизги белеткелдиге массалык-биле киргелди, 132 тонна сизгини, 70 га чердең 104 тонна көк сулагы кылып, ажылаш, кыштагаларында дүжүрүп алган.

Демин болгаш шөвөр ажылдан төртүтүңгөн оран-сава-ла чорутуң болду. Шүүдүлдө кирпип алды-ыс Ам шираткан чымылдарың артык. Ол чамгыс хүнүңү ажылы— деп, комсомолец, мурунчы калдарын Михаил Бил-дүрүкчүлүң белиңдиң турар.

Ында Кызылдың № 1 профессионал-техникумун үндүлгөш дөссөн аныктарың бирээш. Саваа Ажыкы сизги тырмыр машиниңе саваалың кып откырың эки күүседин келгеш. Ол микши Михаил Сачак база тергени шалычы ажылдап турар.

СИГЕННИ САРААТТААР, ТАРААНЫ ШЫГЖАМЫРГА УРАР!

ВЕЛЕТКЕЛ КОШКААҢДАҢ

Бай-Тайга район шаттыңың малыңга чөмөр белеткээр планың амыр күүсеткеш. Ам ажыл-агыйларда тараа култураларың ажаалдаш, саваа бөлүшүңү болгаш күчүңү чер аңыларың чоруу турар. Бир гезеттердиң ортума-биле 9 центер чедир дүжүртүп аң турар. Бар дүжүртүп кыска хуусаада, чангыс мажак-даа арттырбайн, ажаал алгыры—хүндүң чугула суругазы. Бо талазы-биле ажылды районун чер-черлеринде канчаар организастааның таныжып чоруудус.

Районунда ажыл-агыйлар бо чымын 4006 га сугаттар чегре азын-бүрү тараа култураларың тараан. Чамдык черлерин долу-чаашкын үрээни-биле база үнүш-дүжүрдүк эки үнөйиң барганы-биле мал чөмөгүн белеткээр кылдыр шилтиңс. Артык 3113 га тараа култураларың ажаалдашыңе август айыңа төнүкүдө киргеш. Совхоз хүннөргө чедир нинтизи-биле 2621 га чериниң тарааның ажаал алган—деп, районун көзүңе ажыл-агый эргелелиниң кол агроному Калын Салмак чугаалады.

«Тээли» совхозтун Кызыл-Даг салбырыңа чедип кээрлик, агроном С. Монгуш биле үчөткүч Б. Хертек боттарың хаванырың саады манаша манаан, күдүмчүдө турлар. Суурун келээшнде тараа кестирген комбайнарның бразың көстү-дүр. Салбырда 1093 га тарага шүлү бар. Ооң 429 гасында тараа култураларың тараан. Ам ооң чартык кезиндең дүжүттү ажаары артыкны агрономдан билдиң алдыңыс.

Салбырың тараа шачы суур-биле кожа. Ында 6 комбайн кыскалыккан тур, а комбайнлер бир черде бөлүңүчү келгеш, хөөрөкчөң өдүрүр.

Комбайнлерин, буксерлерин тараа долган, соортур машина манал олар бис—деп олардың бирээш чугаалады. Ук мырмачый эрте, чаз-ла 11 шакек ажып тур. Салбырың шачында тараа урар чер чогу-биле тарааны совхозтун төп шачыңе соортуп эгелээш. Мында чүгүл ийи автомашиниңе ажылдап турар, совхозтан кээр болган машиналар мичага дээр келбөң. Топ шачыңе чедир дорт оруктап чоруур болза, 15-километр чеге. Орук багай, Кемениң суун 4—5 катан келер, суг база бузат. А көвүрүже баар болза, орук ийи катан үзээр. Мындың семээлдиң чере ийи машина канык чөткүлөр боор!

Салбыр дүжүт ажаалдашың сентябрь 20-де доолор хүдээлге алган, ол боттагыман, Моңиң укурдуңан совхозтун Найрал салбырында кезер укур-луг 529 га тараа култураларың болган 200 та көк сула кестимейн үдгөңер, оңу мал чып дүрүп берген. Совхозтун комбайнлерини шүнту амык оолдар. Оларның аразында бо чымын чаа ажаалдага кирген турарлар бар. Комбайнер Сергей Донграк, Салмак Ким-оол олар эрестиге ажылдап, анык шитериниң дузалажып турар.

А. И. БРЕЖНЕВИҢ, К. ФОМВИХАН-БИЛЕ УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Даргазы А. И. Брежнев Лаостун Үзүчү-революцет партиязының, ТК-ның Чингине секретары, Лаос Үзүс-Демократия Республикасының Премьер-Министри Бейсон Фомвихан-биле сентябрь 26-да Кремльге ужурашкан.

Лаостун бөсөдө үезинде сеткиң заманыңкы илергейдеттинген болган ийи чурттуң азы-дүңа найралын ханыларды талам-биле улам ыңайгы хемчеглер төлөвилеттинген.

Чуртта байдалды дугайын, чуртка социализмин үндөңнерин тургузар болгаш экономикады хөгжүдөшкүңүң, феодалдыг эртерк үениң болгаш колонизаторларын тергиделиңниң аарберге уржуктарың ажып эртер талазы-биле ЛУРП ТК-ның болгаш ЛУРП-ниң чаааның ажыл-чорудугазың дугайын эш К. Фомвихан чугаалаан. Лаос-биле интернационалдыг аңсеткиң каттыштырылганың даш, бугу таламың, ак сеткиңдиң, дөңшөг дузалаңчымың дээш СЭКП ТК-га, Совет Эңгелелиниң чааанта болгаш үдүзүңа өөрүп четтиришиңниң бугу лаос үзүстүн мурунлап ол илергейлээн.

Делегейиң чамдык айтырларын дугайы саналтоолдар солчушкуну база болган. Моңи-биле кады Муруну-Чөөн Азияда байдалче оңаа кичээгейин салган. Индия-Кыдат чурттарының — Лаостун, Вьетнамың болгаш Кампучияның — аразында найрал болгаш ажалел кайы бир күрүңениң эрге-ажыктарын үрөңдер туржук, харын Муруну-Чөөн Азияга болгаш нинтизи-биле Азияга тайбыңның фактору болуп турар деп, А. И. Брежнев биле К. Фомвихан демделгеш.

Лаоста болушкунуңуң кичээгейиң хайгаарып, тургузукчу суруталарың шитпирээрин даштыкыдан, делегей реакциязының күштериниң талазындан деткиңче ийи апар реалыңдыг элементилерге ойтур шакшымыңны бээр-биле черге эштер турарлар чугаа таваржып турар Үзүчү-революцет партияның ажыл-херектерин совет кижилер билип турарың эш А. И. Брежнев онаалар демделгеш.

Ужуржамыңкы чүрөктин заманыңдың найралдык болгаш бурун балчыншкының байлыгы артык.

СЭКП ТК-ның Чингине секретарының дузалакчызы А. И. Блатон биле ЛУРП ТК-ның Чингине секретарының дузалакчызы Иппонг Сурипхумиң ужуржамыңкыга олтурган.

(СЭТА).

БЕДИК ШАҢНАЛ — КИНЕШМАНЫҢ ТУГУНДА

КИНЕШМА. (Иваново область) Күш-ажылдык Кызыл Тук өрдиниң хоорайга тыпсырыңа холбайтыр партияның хоорай комитетиниң болгаш улус депутаттарың хоорай Сөвединиң партия, совет болгаш хөй-инти организацияларының, күш-ажылдык коллективтериниң төлөкчелери-биле каттышкан байырлыг хуралы сентябрь 26-да аңаа болган. Ажыл-агый болгаш културга тургузукчуңуңа Кинешманың ажылдык чоннарыңың чедип алган улуг чөдөңдөңдөңүң дээш база үндөңдөңдөңүң хүндүңдөң боор 200 чыл болганы-биле холбайтың ол шаңнаткан.

Эш А. И. Брежневти баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюро-зунун составын хүндүлүг президиумга хуралды киржикчилер сорук киришиңиң-биле сонгалган.

Түннелинде И. В. Капитонов Күш-ажылдык Кызыл Тук өрдиң-биле Кинешма хоорайың шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунуң Чарамың ноочашып, чымылтайар динмитиг адыш ажал турда хоорайның туугуна белик хавыяны каалап берген.

Чурттуң экономикамың болгаш култураларың шакшың хөгжүдөшкөңүң, шитпирээш чөгүр суруталарга, чоңуң чаагай байдалың улам белиң орарыңа, электроэнергияны болгаш олар чүдүлдү чөп ажыларың, улусе ажыл-агыйың бугу алдырларын кышка байдалда ажыларыңга белеткээриниң айтырларыңа И. В. Капитонов доктаган.

Чурттуң экономикамың болгаш култураларың шакшың хөгжүдөшкөңүң, шитпирээш чөгүр суруталарга, чоңуң чаагай байдалың улам белиң орарыңа, электроэнергияны болгаш олар чүдүлдү чөп ажыларың, улусе ажыл-агыйың бугу алдырларын кышка байдалда ажыларыңга белеткээриниң айтырларыңа И. В. Капитонов доктаган.

Оон ылай делегей байдалың айтырларын чугаалап тура, өртор тайбыңың камгаларың болгаш делегейиң аймыл чок чорууң, дүңкүрүт чоруктуң чавырамыңкының быдылгаларың, боочөпсетки эңдере бүдүрерин соксадырыңың, совет кижилерин тургузукчу ажыл-херекти таарымчалыг даштыкың байдалдарың хандырыңың

Төзөң чурттуң белик шаңналы-биле байырлыг хуралды киржикчилеринге, Кинешманың бугу чурттакчыларыңа СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң мурунлап ол байыр чөмөгүн, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Даргазы Леонид Ильич Брежневтин чүрөктин эң заманыңдан байырың болгаш чаагай күзөшкүнөңүң хоорайның болгаш Иваново областьтың ажылдык чоннарыңга даштыкың.

Чурттуң экономикамың болгаш култураларың шакшың хөгжүдөшкөңүң, шитпирээш чөгүр суруталарга, чоңуң чаагай байдалың улам белиң орарыңа, электроэнергияны болгаш олар чүдүлдү чөп ажыларың, улусе ажыл-агыйың бугу алдырларын кышка байдалда ажыларыңга белеткээриниң айтырларыңа И. В. Капитонов доктаган.

Байырлыг хуралга өсөп чүвө чугаалаанар өрдөңгөң Кинешманың ажыл-шичкелер бо чылдын болгаш нинтиң биле беш чылдын онаалдарың күүседир дээш бугу күзөшкүнөңүң салдыр, СЭКП-ниң XXV съездиниң шитпирелерин амыдыралга чедикшиңниң ботталыңыңа чыгып бугу күжүң бөлөр дөңгөңүң бугаалавшаң, оларның ажыл-херекти белиң-биле үндөңүң дээш Коммунист партияга, Совет чаккага, эш А. И. Брежнев ханы өөрүп четтиришиңниң илергейлээшөр.

(СЭТА).

ВЕЛЕТКЕЛ КОШКААҢДАҢ

«Тээли» совхозтун хову-шөлдөң кезин, тараажылар-биле ужуражып, бугуң хуңу дүргүзүндө чорууң келгеш, ажыл-агыйың кол агроному база Найрал салбырың агроному тылапдыңс. Оларның сууга аргалал тура хүннөңиң көзүңүңгөңүң билиңгеш, Кез-жө совхозтун бугу тускай эртемчилериниң, салбыр эртелекчилериниң, активчилериниң бугурулге хуралыңа дүжүт ажаалдашың дугайында диндиаттыр кымырың сагыңдырган турда-ла, олар база хөлбөң болдулар. Чугула кампанияның кол командыкчыларың үлөңгү үшакты мичаар эрттирп турар, ажыл-иш канчал шуударың!

Бо талазы-биле кол агроном Валдий Дайчымы биле салбыр агроному Таван Монгуштан совхоз директору О. Тарын, парком секретары Д. Хирваа шыгыкың айтырарың чугула. Нинтизи-биле «Тээли» совхозта күсүк ажыл-иштин организастааның кошмак, теминиң куду дээрзи бо бугуңдөң көсү-дүр. Дүжүт ажаал амыр кампанияга чогуру үезинде белеткел кошмак болганы ам илерет турарың ол.

Ажыл-агыйларда тараажылар ортуңунда социализмтиң чарышты организастап турарыңга четтестер база бар. «Тээли» совхозка ажаалда эгелээшдөң бээр чарышты чүгүл ийи катан түвүзүң. Бригадалар тептеринде, шаңкалар көсүк атталып материалдарың азын, бар черлерде олар эргижирээш. Кызыл-Даг салбырда шачың чангыс-ла лоуун бар. Ол ышкаш агитчулдулар, хаа солуннар, шүтүкчүлүгүң үндүрүлгөңүңгөңүң. Тараа, саваалың кыска хуусаада ажаал алдырың-биле шалыңың беш лоуктар, иделелер дээш ышак мурунчы арга-дүргүлганың ажылгайын турар. Бо бугуң даяр организастап чорударың чугула.

«Тээли» совхозта саван бөдүңүңүңүң база оожум теминиң чоруп турар. Совхоз хүннөңүң чедир миңда чүгүл 200 ажык тонна саван бөдүңүңүң Найрал салбырга саван пресстеп турган ийи прес-поборщик ийилээ үрелгеш.

102 га черде хөй чылдыг ситениң ийиги сугарылаңың кыптан. Ооң дүжүдү ам кезер чангыс-ла машина ажылдап турар. Көсөк ситениң бөлөр грабың салбырда чок. Совхозтун кол инженер К. Амыр-оол грабың, сизги машинаны сураптал, «Кара-Хөл» совхозте

Бай-Тайга районунда ажаалда текшиңиң септеп, аңаа текшиңиң ажаалда чорудар урулугу Сельхозтехниканың күркөмтедизиниң Кызыл-Мажаалыкта каттыжымшыңың ажаалдакчылары ажаалда эгелээшдөң бээр бо райоңга чангыс-ла катан барбаан. А оларны бай-тайгажылар хөй улам чаалап көлгөн.

О. ХОВАЛЫГ, Бай-Тайга районунду улусчу контроль комитетинин даргасы.

Х. МОНГУШ, «Шынык» тускай көрү.

КҮЖЕНИЙШКИННЕРНИ НЕГЕП ТУРАР

Будуурлаа күүсэлдэзін, чурталаа болгаш кудуура-амдырал объектларын чогуур үеиндэ ажылгала киирерин эдилер дугайында СЭКП Төв Комитетинин «1978-1979-кү» Плануунун салгал соругдарын амдырал ботталдыр дээш СЭКП Түгэс обкомун, республиканын Министрлер Чөвүдө «1979-чылда будуурлаа, кудуура-амдырал болгаш чурталаа объектларын ажылгала киирерин дугайында» доктаалды хуушталган. Объектлерин өл-шавында ажылгала киирер дээш турган объектларын таланында өзүшөөк ажылдар кылдырган.

Бо чылдын бирги чартында республиканын будуурлаа өл фондунун эртен чылдын ол үезиндэ турган ийил 13 хуу билгилэ турган киирер. Капитал салымшы-кынарнын болгаш тууду-монтаж амдыралынын хамыраа будуурлаа объектларында 128 хуу, будуураганын эвес чудауларга 24 хуу өскөн. Бо чылдын ажылгала киирер чамдык объектларын көргүдөргө миндиг, Кызыл ка-роомит-сай заводун, «Тыва ка-зэ тууду» трестин, № 741 КМК-нын базаны, «Кызыл тараачын» совхозта минерал-дык чөмчүлүккө склади, Кызыл 50 автомобильге, «Ак-Туру» совхозта 25 авто-мобилге гаражтар, «Водока-на» эртелегинин будуурлаа базаны, «Электр дымчыл-галык» индустриалдык ком-плетр шугуу, нити шөлү 51730 дөрбөтүн метр тур-тала бажынары, 190 орунук уруулар сай болгаш оон-даа өскө объектлер ажылгала иргер. Республиканын сов-хозтарында 2900 баш бола малга чаа кавалар тутуу-

ган, 40 муң га девакээрлиг оларларын суг-биле хандыр-ган, 358 га черин сугтарган. Бо чылдын эртен айларын-да «Тыва казэ тууду» трес-тин, «Казэ электр тууду-ну» тууду-монтаж эртелеги-нин, Садыг министрствонун септелге тууду үчөстөгүнүн, Тыва автоорук эртелегинин, «Тыва тууду» трестин № 48 тууду эртелегинин, «Восток-савтэ-монтаж» КМК-зын коллективтери планын онал-дарларын чөмчүлүккө куу-сетке Тууду-монтаж күү-сеткин аразында № 48 тууду эртелегинин Е. С. Бизяга-нын, В. В. Галкиндин, «Кы-зыл тууду» М. Д. Шипола-леконун, № 81 тууду эртеле-гинин Н. В. Купостун, № 62 КМК-дан А. А. Череп-лованын, № 741 КМК-дан Ш. С. Күүсеттин ууртканы бригадалар ий бө-лөк көргүзүлгө чедип ал-ган.

Ыччалаа-даа бо чылдын ажылгала киирер жуураут будуурлаа кудуураганын, чур-тала шөлүнүн, кудуура-амдырал болгаш оон-даа өскө туудуларын графикте көрдүгөн хуусазын үстү турар болгаш берге байлап тургустунган. Бо чылдын бирги чартында ажылгала киирер көрдүгөн кол фондунунун ажылгала киргени эртен, азы 21 миллион рубль-дин кол фондунунун ажылгала киргенин дүжээтти-нин. Нити-биле 57 сал-ым будуурлаа болгаш куду-ура-амдырал объектлери-нин чүгө 18-инде тууду амдырал деоулант болгаш чагычылдарга түзүлгөн.

А чуртала бажынарын ажылгала киирери 74 хуу күүсеттинген, азы 18 муң дөрбөтүн метр чурталаа шөлү чедир жуураутууна. Чылдын бирги чартында 12 муң баш хаваа азыраа комп-лекстин, Магистральдаа чы-зылга шугуунун туудуун «Тыва тууду» трест, чаа Ша-гаан-Армага чунар-бажын-хей чуур комбинаттын, 140 орун-ук уруулар салымын туудуун «Шагоартжстрой» трест, «Ак-Туру» совхозта септелге мастерскаянын, Соснокада үренин складинын, «Шамба-лы» совхозта клубуну туудуун «Тыва казэ тууду» трест, «Тыва коммуэнергону» бу-дурлаа базанын, Тоора-Хем суурда дизельди электростанциянын, Чалаанада район жөнөлгөнүн кирү-үрү сабырылгы туудуларын «Тыва септелге тууду» трест ажылгала киирер хуусазын үскенер.

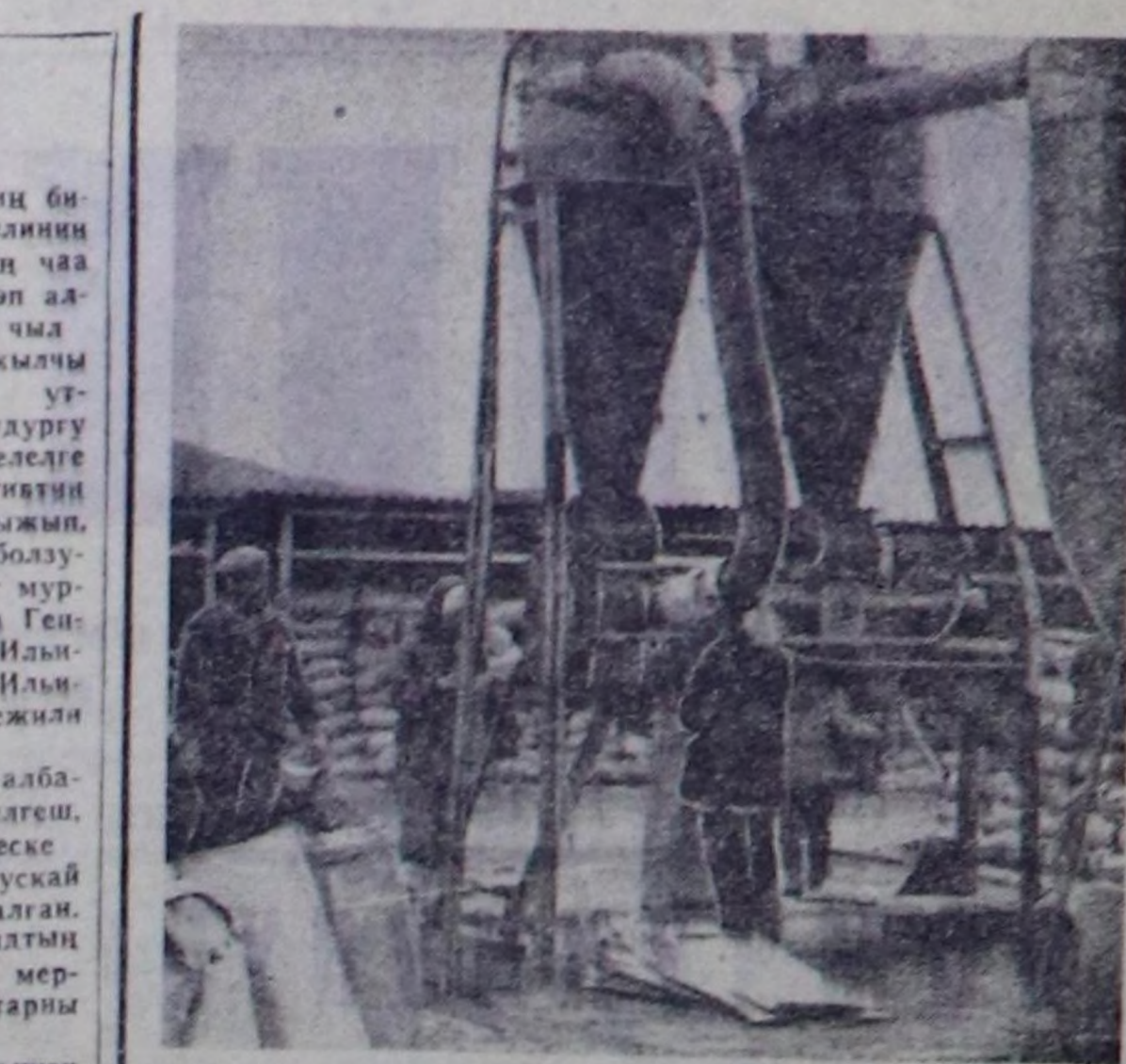
Ажылгала киирер объект-лерде капитал салымшыкы-нар оожум шикээттинген кел-ген. Чылда көрдүгөн капитал салымшыкынараа баштайгы ийи кварталда шикээттинге-нин «Сельхозтехниканы» кү-рүмөтүнүн 400 автомашына кирер гаражынын туудууна чүгө 7,8 хуу, нога өскүр комбинат туудуна 10,4 хуу, Чалаана — Хавайгагы аразында автоорук туудуна 18,5 хуу, уксажылаама станицясында 32,5 хуу болган.

Ол мынкан чылдын бирги чартында тууду-монтаж амдыралынын планын онал-дары школалар туудуна чүгө 21 хуу, уруулар албан черлеринде 25,9 хуу, азын-тайгалыктын, кудуураа чер-леринин туудуларына 20,2 хуу, жомунуна амды-рагы үчүстөгүнүн багай көргү-зүлгө болуп. Бо айттыган объектлерде чылдын төңгү-

жүгө будуураа бадырал тур-гускан болза-даа, чагычылар ук графикти үзүп, ажылгала киирер объектлерин четчел-динге үзүп оозадашыкыны болдуруп турарлар. Ылангыя Казэ ажил-агы министр-ствонун, «Сельхозтехниканы» күрүмөтүн ажылгала киирер объектлерин дерг-херексел-дер-биле, материалдар-биле четчелдерин багай чорудуп келген. «Сукпак» совхозта 12 муң баш хаваа азыраа комп-лексти, Казэ ажил-агынын дуржууга станицянын үренин склади, уксажылаама станицянын, «Ак-Туру» сов-хозта машина-трактор мастер-скаянын, «Россия» совхозта бола мал ферманын эрежок чугула деригелер-биле, мате-риалдар-биле четчелдерин графикте көрдүгөн хуусазын үзүлгөн.

Оңу беш чылдын дөрткү чылдын үшкү кварталы тө-нүп турар. Чыл төңгүзүгө чедир туудуларын кылдыр амдырал ам-даа хей «Тууду кетерин» комбинатты эде деригин, электр станицянын амдыралын, Кызылдын Көч-төрү куумчууна ажилдарын доозары, Ак-Довуракта аар чүкү сөөртүр машиналар, будуураа гаражын, «Сук-пак» совхозта 12 муң баш хаваа азыраа комплексти, Каз-Хем суурда нога өскү-рер комбинатты, «Революция чыбымы» совхозта 500 олуттуг клубту, Бай-Халкта, эртенде эмелдерин, 7,7 муң дөрбөтүн метр чурталаа шөлү чыл төңгүзүгө чедир амдырал киирери республи-канын туудуларын үзүлгө оналдып турар.

М. СТАРИКОВ, СЭКП обкомунун тууду кылдынын инструктору.

Биш-Хемин «Кызыл тараачын» совхозта витаминин ситен далганы белеткээр АМ-0,65-ти ийи ээлегече, анаа туртуу-кун чок амдырал келген. Агрэгатта операторлар Сергей Кунаев биле Александр Шеголевуц уурткан ажылгынын ээлегер санында шалымкы амдырал август айда 243 тонна витаминин ситен далганы белеткенин. Бо хүнерде олар үезинге тараачын кысаа куураа бөлек шынарлы арналар, курдуурларда амдырал турарлар.

А. Шеголев: амды үезинде. В. КАРА-САЙДЫН фотолору.

КӨРГҮЗҮГ ЛЕР-БИЛЕ КЫЗЫГААРЛАНМАЗЫ ЧУГУЛА

«Шы» солунуну көдзө амды-агы кылдынген авторларын чагалары хүнүн кө-рү. Бистин көдзө бажыкы-лерине колдууна эки ки-жилик дугайында чагаларын ре-лакцияге чорудуп турар-лар.

Сөөлү үеде ук темага бижиттинген чамдык чагаларын көрзөт. Олар районун Салгы-ла бижикчи Каргын-оол Ка-ра-Сал мынчаар бижиз: «Кой-жү» Порей Ооржак «Кызыл ту» совхозта эл чыдарга амдырал турар. Оа чылдын багай эвес көргүдүлгө чедип ал, өскөтөргө төлөтүп үгөтөрин көргүзүп келген. Чыгы хүнерин ол халас өрт-тирбэн. Хойжунуц кыштаада ситен болгаш көк-сула чедир-тинген. Кажазын коптарлы, көржөни мыжын олар кылдыр белеткени, олазы болуп алган.

Эки ижи дугайында чага-ын Чоюн-Хемчикте Борза Ои-лардан база алган бис. Оон чамдык оодурулар бо: «Ча-лаанын сугтарыга систе-манын хоочун тракторын Бишү Ооржак ам «Суг-Халз» совхозта тур амдырал турар. Ол Борза-Тайга депсиринде сугтарыга бугаларынин до-стерин чалды, ону шынар-лыг кынап, оналган амды-лыга ак естелдиг болуп келген. А чамын мажынарже артыраа оруктары дескелде турган. Анаа эки амдыралы дүш Бонун Ооржакты совхоз дерекциян ортектин белек-биле шаанын Амгы үеде ол Чагыс-Модураа, Суг-Өжү-көч көрөдөгү сугтарыга буга-ларынин достерин чалды, сай-лап биле эде кылып ту-ран.

Ут-Хем районун «УТКА» 25-чылда совхозта күш-ажыл-дын чөмчүлүккө мактал-дыг амдырал берген. Хой-жү бригадалар бар. Планын дугайы бижикчи Т. Очур-

КУУСЕТТИНМЕЙН ТУРАР

Республиканын хереклекчи-лер эртелегинин, ыш амды-рагынын болгаш аныкты-нын амды-агыларын коллективтери бо чылдын 323 тонна тоорукту, 30 тонна мө-гүгү, 65 тонна катты, 10 тон-на ары чигирин салды алдыр планын. Ылангыя тоорук бө-лөк ажил ам кидин түлүк.

Ыччалаа-даа планын онал-дарыны күүсөдир дээш амды-рал чедир организаттык-май-турар чүдүлөр эвес-те. Республиканын Статис-тика эртелегинин медалын будуураа алдыра, бо айныц 17-

ге чедир ол талазы-биле план-нар күүсеттинмейн, эртен чылдын бо үезинге денээрже хождуп турар.

Республиканын хереклекчи-лер эртелеги 60 тонна тоорукту, 13 тонна мөгүгү, 23 тонна катты, 10 тонна ары чигирин салды алдыр планын. Сеп-тябрь 17-ге чедир оларын кай-зы-даа күүсеттинген, азы 6,9 тонна тоорукту (планын чүгө 11,5 хуу), 1,1 тонна мөгүгү (8,5 хуу), 17,6 тонна катты, 8,4 тонна ары чигирин салды алган.

Ыш амды-агы эртелеги-нин 130 тонна тоорук салды алдыр планына чокку хүнерде немелде чок болган.

Аныкты-нын амды-агы эртелеги республикада эи хей тоорук салды алдыр планын. Ыччалаа-даа чокку хүнүлде тонна-дай тоорук кирбэн.

Республикада сентябрь 17-ге чедир нити-биле 6,9 тонна тоорукту, 1,8 тонна мөгүгү, 22,7 тонна катты, 9,9 тонна ары чигирин салды алган, эртен чылдын бо үезинге денээрже амдылгы тем-пиз кошкан.

Идегелдиг кадарчыие

Ут-Хем районда «УТКА» 25-чылда совхозун Иштин-Хемде хойжү бригадала ирт кадарчыи Чолака Доржу оңу беш чылдын дөрткү чы-лында чөмчүлүккө амды-раа. Бонунга бижылган 660 баш амды иртергеп бирээ-зинден-не 3,3 кг дүктү алган. Малыннын кадарчыи турган иртергеп сентябрьн баш-тайгы он хоунуна күрүнеге саткан. Оларын бирээзинин ортумак дияг дендиз 47 кг болган.

«Иени алдары» орденни эдилекчин, хой урууларын иен Ч. Доржун амды-агыни туррунда бажын амдыг.

Т. ОЧУР-ООЛ.

КОНТРОЛЬДУ КУШТЕЛДРГЕН

Биш-Хем районда «Халык» совхозун бөдү амдылгыны умудан ре-лакцияга келген ча-лаа ол амды-агынын авто-гаражында кадык-даа көрүм-чүм чогу, совхозун мажы-наларын ижнер-тектинг амды-агыларын муңгулап ал-ган, арагалла шаап турарын, уурткучуларын индиг чо-руун көргөн, суурда арага-лаар чорук иптерге турарын бижиз болган. Ре-лакция бө-дүк амды-агынын чагалы-нын хоолазын СЭКП Биш-Хем райкомунче чоруккан.

СЭКП Биш-Хем райкомунун секретары А. Садыктын ре-лакцияга амды-агыны болза: бо чылдын сентябрь 13-те кадык активтиг киржиле-биле болган парток хура-лынга чагаан чүдөлдөжүп көргөн. Арагаже хандып, бо-дунуц алаан-чүдөлдөгү чет-пес күүсөдир турганын эвес, кол ижнер В. В. Суманов, кол агроном В. М. Резадов, гараж эртелекчи А. А. Ма-нишников оларын шыгы са-гынмаган. Организат бол-ган илел-кжизинин амды-агы амды амдылар дугайында совхоз директору А. А. Ты-левский идегелдиг кичээлге-ге алган.

Сууриц чурттакчы чоунуц ортуунга илел-кжизинин амды-агы амды амдылар чорударын парток контролыга алган.

КОЛЛЕКТИВ—КИЖИДИКЧИ

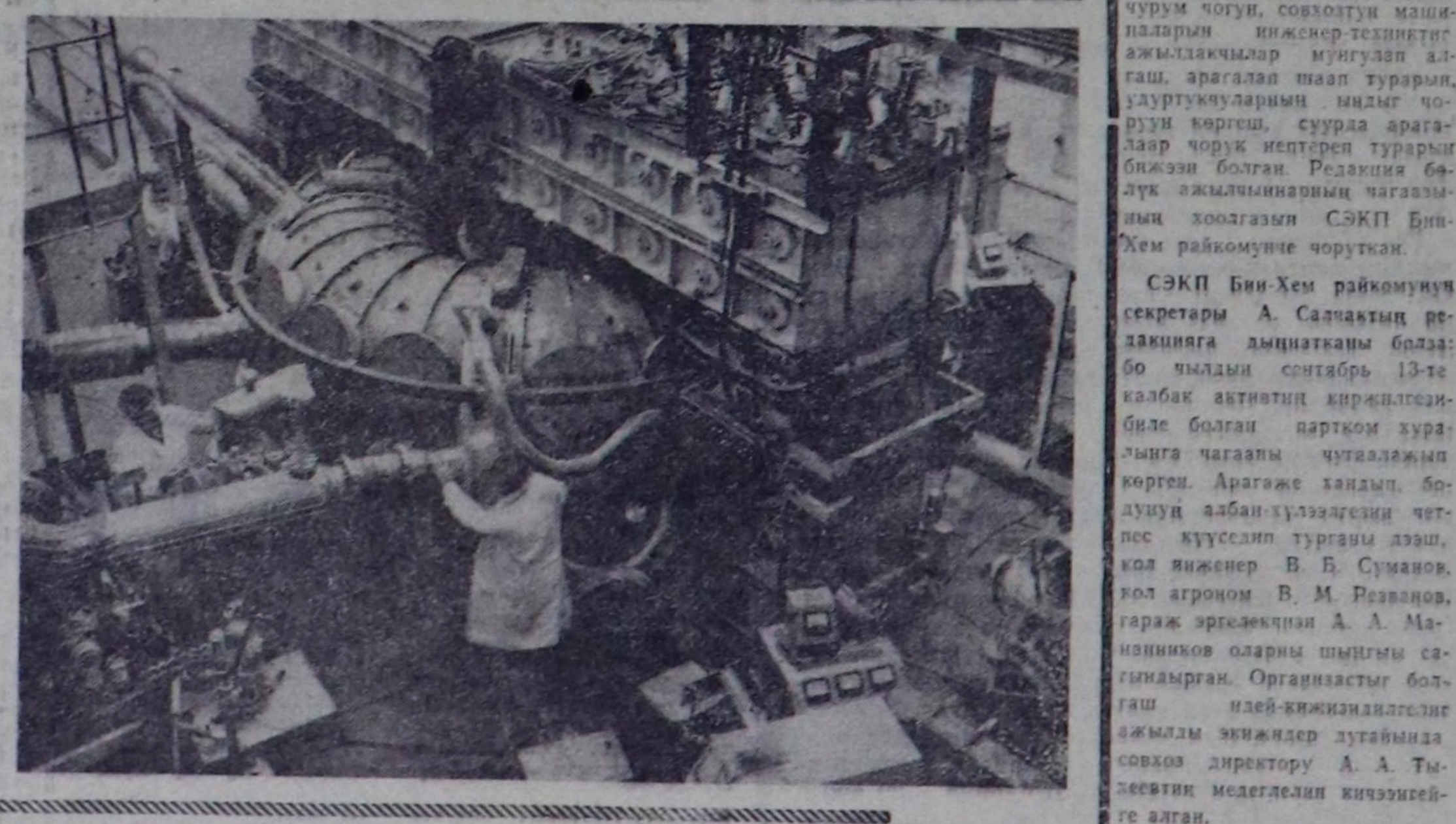
Кызылдын үзетүр бараан-сарынын салдыла 240 амды амдыктар бар. Коллективте ол үзүт күш. Совет халкыны дээш ортумак өрсөдөдөгө чер-лерин дооскан амды сал-ымдар, товарлар чыл са-мында бо коллективке чыл амды амдылар турар. Коллективке чаа амдылар келген кижини амды-агында-даа, кады амдылар турар ш-өөртүгө-даа хамарылаа оңу эвес амдылар хууш алгандан чокку хамарылар дээрин билдирер. Ычангаш хоорай-нын үзетүр салымын дерекциян, партия организат-циян, комсомол комитет ол амды-агыны чөмчүлүккө шик-чилдирер. Болгаш чөмчү-коллективте амдылар турар амдыктарын кижизинде-зине чүдүлө кичээлгенин үт-көлдөрү турар.

Амдыктар амдылар кел-дирге, оларын коллективке көжү-гүгө минда калчар хүлээп ал турарлыг. Анаа хамары-тыр хоорайнын үзетүр ба-равнарын салымын дерек-торунун кадары талазы-биле аралакчы Г. Я. Ши-кындыг чүдүлө минчиг.

Амдыктар бөлек чыл са-мында келер. Амдык кижини хууш алган, оңу амдылар сөкчүлүк-биле ийкеде, азы

бригадалы-биле таныштыр-ышкан, оң үзүлгөсүн чүд-галла берип турар. Ола-дараа дагыныкчыга бижыл-лап турар бис. Оон-биле кы-зыл коллективке көжүгүгө-дүргөн амдык кижини сал-ымын директору база чүдүлө-жүй, коллективтин амды-агы, чачындары-биле та-ныштырып турар.

Салдыг партия организат-цияга амдыктар ортуунга кызылдын амды амды индиз-леа эвес, а доктаамал чору-дларына мажынарын дерек-торларына сүмөдө турар бол-гаш олардан ийилер не-гез-янаа турар. Үзетүр ба-равнарын мажынарын индиз-леа амдыктарын политика-индиз-леа амдыктарын тургустун-ганын билдирген, оон деп-циян партия уурдаларын чөмчү эвес улаа чүдүлөгө-келген. Ол талазы-биле эки амдыктар мажынарын ара-дуураамалы өскөтөргө не-гез-янаа турар. Амдыктар ор-тунга кызылдын амды амды амдыктар болган анаа хамары-тыр ал чорудуучу турар хамарыларын дөштөн келди

О. КУЗЬМИНИЦ фотоу. СЭТА-нын фотохрониказы.

Хайгааралга алган

Бо чылдын сентябрь 4-те үлгүн № 206 «Шы» солунга «Хандырага-ла эки болза» деп корреспонденция пардатынган. Ында «Россия» совхозун директору чери болгаш тускай артемишлери ыракы оларларда мажынарже чет-пес күүсөдир салы турарын бижээ.

«Россия» совхозта парток секретары М. Херектин ре-лакцияга амды-агыны болза, солунга пардатынган чүдүлө совхозтуг тускай артемиш-лери хурагыга амды-агыны көргөн. Ыракы оларларда мажынарже олаа кичээл-генин күштелдирер дүжүн эвес чүдүлөгө.

В. КУУЛАР.

